

Tilastokeskus

Lausuntopyynnön diaarinumero: TK/1065/00.07/2026

21.5.2026

Amnesty International Suomen osasto

Hietaniemenkatu 7 A

00100 Helsinki

P: 09 8562 0600

E: amnesty@amnesty.fi

W: amnesty.fi

Amnestyn lausunto muistiosta koskien tilastotuotannon muutoksia

Tiivistelmä

Amnesty International Suomen osasto ry arvioi lausunnossaan muistiossa esitettyjen tilastotuotannon muutosten perus- ja ihmisoikeusvaikutuksia. Vaikutusarvioinnissa keskityimme pääasiassa vaalitilastoinnin ja rikos- ja oikeustilastoinnin muutoksiin.

Rikos- ja oikeustilastojen sekä vaaleja koskevan tilastotuotannon lakkauttaminen muistiossa esitetyllä tavalla vaikeuttaisi merkittävästi muun muassa kansallista raportointia kansainvälisille ihmisoikeussopimusvalvontaelimille. Lisäksi useat kansainväliset ihmisoikeussopimukset velvoittavat Suomea tuottamaan esimerkiksi oikeustilastoja. Myös poliittisten päätösten, toimenpiteiden ja lainsäädännön vaikuttavuuden arviointi vaikeutuisi. Esitetyillä keskeytyksillä olisi myös muita laaja-alaisia vaikutuksia tietopohjaiseen päätöksentekoon.

Oikeustilastot ovat oikeusvaltion toiminnassa olennaisia ja niiden avulla on mahdollista arvioida julkisen vallan käyttöä. Yhteiskunnallisen päätöksenteon on oltava tietopohjaista, mikä edellyttää sitä, että Tilastokeskukselle turvataan mahdollisuus jatkaa laadukkaiden ja luotettavien tilastojen tuotantoa.

Amnesty katsoo, että keskeisten oikeus- ja vaalitulosten tuottaminen on turvattava lainsäädännöllä. Laissa tulisi säätää oikeustulosten tuottaminen Tilastokeskuksen tehtäväksi. Samalla on varmistettava, että Tilastokeskuksen riippumattomuus säilyy.

1. Yleiset kommentit muistioon ja sen vaikutuksiin

Amnesty International on maailman suurin ihmisoikeusjärjestö, jonka toiminta perustuu yksittäisten ihmisten tuelle. Tukijoita on 10 miljoonaa, 150 maassa eri puolilla maailmaa. Amnesty on poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton. Amnesty työskentelee kansainvälisesti ja Suomessa laaja-alaisesti ihmisoikeuksien edistämiseksi.

Amnesty International Suomen osasto kiittää mahdollisuudesta lausua otsikon asiassa ja lausuu kunnioittavasti seuraavaa:

Amnesty International haluaa nostaa esille tulosten mahdollisen lakkautuksen merkityksen perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arvioinnissa ja ihmisten osallistumismahdollisuuksien selvittämisessä.

Perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arvioinnin tarkoituksena on tuottaa päätöksenteon tueksi luotettavaa ja konkreettista tietoa siitä, miten säädökset ja politiikkatoimet vaikuttavat ihmisten ja ihmisryhmien oikeuksien toteutumiseen arjessa. Tilastot ja muu määrällinen tieto ovat tässä arvioinnissa keskeisessä asemassa.

Tulosten avulla on mahdollista tarkastella oikeuksien toteutumista käytännössä. Esimerkiksi vaalitulostot tarjoavat tietoa vaali- ja osallistumisoikeuksien toteutumisesta. Tilastot ovat myös välttämättömiä eri ihmisryhmiin kohdistuvien vaikutusten tunnistamisessa ja analysoinnissa. Tilastot mahdollistavat esimerkiksi haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien aseman tarkastelun sekä eriarvoisuuden tai aliedustuksen havaitsemisen yhteiskunnassa. Tulosten avulla on myös mahdollista tunnistaa perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen liittyviä ongelmia ja puutteita. Esimerkiksi tiedot rikosten kehityksestä ja osallistumiseroista poliittiseen päätöksentekoon voivat osoittaa, missä kohdin oikeudet eivät toteudu yhdenvertaisesti ja missä tarvitaan korjaavia toimenpiteitä.

Tilastot myös vahvistavat päätöksenteon tietopohjaa ja arvioinnin luotettavuutta, sillä perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arvioinnin keskeisenä tehtävänä on tarjota päätöksentekoon riittävä ja perusteltu tietopohja. Tilastot muodostavatkin yhden keskeisen osan lainvalmistelun vaikutusarvioinnin tietolähteistä. Perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arvioinnin tulisi perustua monipuoliseen aineistoon, johon kuuluvat oikeudellisten lähteiden lisäksi tutkimukset, raportit, selvitykset sekä tilastot ja indikaattorit. Lisäksi tilastot mahdollistavat päätettyjen toimenpiteiden vaikutusten seurannan. Tilastot tarjoavat keinon seurata vaikutusarviointiin kuuluvia muutoksia sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä.

Ilman tilastollista tietoa perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arviointi voi jäädä helposti yleiselle ja teoreettiselle tasolle. Tilastot yhtenä keskeisenä tietolähteenä tekevät vaikutusten arvioinnista konkreettista ja kohdennettua ja omalta osaltaan tukevat päätöksentekoa.

Tilastotieto on välttämätöntä kansainvälisten ihmisoikeusveloitteiden täyttämisen seurantaan, viranomaisten toiminnan suunnitteluun ja ohjaukseen, kansalaisyhteiskunnan toimijoille, poliittiseen päätöksentekoon, tutkimuksiin ja julkiseen keskusteluun. On selvää, että rikos- ja oikeustilastojen sekä vaaleja koskevan tilastotuotannon lakkauttaminen vaikeuttaisi merkittävästi muun muassa kansallista raportointia kansainvälisille ihmisoikeussopimusvalvontaelimille. Myös poliittisten päätösten, toimenpiteiden ja lainsäädännön vaikuttavuuden arviointi vaikeutuisi.

Keskeisten oikeus- ja vaalitulosten tuottaminen on turvattava lainsäädännöllä. Laissa tulisi säätää oikeustilastojen tuottaminen Tilastokeskuksen tehtäväksi. Samalla on varmistettava, että Tilastokeskuksen riippumattomuus säilyy.

2. Kommentit aihealueen 1. Talous ja globalisaatio tilastojen muutoksiin

Tilastotuotannon supistuspaineen alla tehdyillä priorisoinneilla voi olla merkittäviä ohjaavia vaikutuksia kansalliseen päätöksentekoon. Kansallinen tietopohja heikkenee demokratian ja oikeudenhoidon lisäksi sosiaali- ja yhteiskuntapolitiikan ydinalueilla, kuten hyvinvoinnin, tulonjaon, toimeentulon ja koulutuspolkujen tilastoinnissa.

Aihealueen Talous ja globalisaatio tilastoista yhdyimme SOSTE:n lausunnossa esitettyyn näkemykseen. Tieto siitä, miten hintakehitys kohdistuu eri tuloryhmiin, on tärkeää esimerkiksi

etuuksien riittävyyden, pienituloisuuden, köyhyysriskin ja ostovoiman kehityksen arvioinnissa. Näillä puolestaan on merkitystä sen arvioimisessa, miten esimerkiksi sosiaaliset oikeudet toteutuvat ja miten valtio täyttää velvoitteensa niiden turvaamisessa.

3. Kommentit aihealueen 3. Yhteiskunta ja yhdenvertaisuus tilastojen muutoksiin

Vaalitilastojen rooli rasismien torjumisessa ja yhdenvertaisuuden edistämässä

Rasismi vaikuttaa ihmisen elämään kokonaisvaltaisesti. Viharikokset, rasistinen häirintä ja vihapuhe aiheuttavat turvattomuutta ja hiljentävät vähemmistöjen äänen. Oikeusministeriön vuonna 2022 julkaiseman raportin mukaan maahanmuuttaneet ja monikieliset suomalaiset ovat aliedustettuja edustuksellisessa demokratiassa ja he osallistuvat suhteellisesti vähemmän suoran ja osallistavan demokratian mekanismeihin. Raportin mukaan tällaisen suuren väestöryhmän aliedustus aiheuttaa merkittävän demokratiavajeen suomalaisessa yhteiskunnassa. Saavutettavan viestinnän puute, maahanmuuttaneiden ja monikielisten suomalaisten toistuva lokeroiminen toimenpiteiden kohteeksi sekä avoin rasismi nähdään osallistumisen esteiksi raportissa. Kyseissä raportissa on hyödynnetty myös Tilastokeskuksen vaalitulastoja.

Amnesty muistuttaa vaalitulastojen roolista rasisminvastaisessa työssä ja yhdenvertaisuuden edistämässä ja kehottaa jatkossakin tuottamaan kyseisiä tilastoja.

Tilastokeskuksen vaalitulastoissa kerätään tietoa muun muassa äänioikeutetuista, äänestäneistä, ehdokkaista ja valituista sekä heidän taustatekijöistään. Tällainen tieto tekee näkyväksi osallistumisen erot esimerkiksi sukupuolen, iän, alueen, syntyperän tai muiden taustatekijöiden mukaan ja mahdollistaa sen arvioinnin, toteutuuko poliittinen osallistuminen yhdenvertaisesti eri väestöryhmien välillä.

Vaalitulastointi ja niistä laadittavat tausta-analyysit ovat keskeinen väline rasisminvastaisessa työssä ja yhdenvertaisuuden edistämässä, koska ne tekevät systemaattisesti näkyväksi tiettyjen ihmisryhmien aliedustuksen sekä erot poliittisessa osallistumisessa. Tilastot paljastavat konkreettisesti, miten eri ryhmien äänestysaktiivisuus, ehdokkuus ja valituksi tuleminen poikkeavat toisistaan, ja auttavat tunnistamaan rasismien ja syrjinnän vaikutuksia poliittiseen päätöksentekoon osallistumiseen. Samalla tilastojen avulla on mahdollista saada

tietoa siitä, missä kohdin osallistumisessa on esteitä ja miten ne kohdistuvat eri väestöryhmiin. Vaalitulastot ovat välttämätön edellytys sille, että poliittisen osallistumisen eriarvoistuminen voidaan havaita, ja ennen kaikkea, että eriarvoistumiskehitykseen voidaan puuttua ajoissa.

Lisäksi vaalitulastointi voi tukea rasminvastaisen ja yhdenvertaisuustyön suunnittelun, kohdentamisen ja vaikuttavuuden arviointia. Ilman luotettavaa tietopohjaa on vaikea kehittää toimivia toimenpiteitä, seurata yhdenvertaisuuden toteutumista tai arvioida, vähentävätkö tehdyt ratkaisut eriarvoisuutta. Tämän vuoksi vaalitietojen systemaattinen kerääminen ja analysointi on edellytys sekä tehokkaille rasminvastaisille toimille että demokraattisen järjestelmän yhdenvertaiselle kehittämiselle.

Amnesty katsoo, että Tilastokeskuksen oikeustilastojen on pysyttävä keskeisin osin jatkossakin säännöllisen tilastotuotannon kohteina.

Suomella on lukuisia kansainvälisiä velvoitteita, jotka edellyttävä rikos- ja oikeustilastojen tuottamista

Suomi on EU:n rikosuhridirektiivin nojalla velvollinen tuottamaan ja toimittamaan Euroopan komissiolle rikoksen uhreja koskevia tilastoja, minkä vuoksi niitä ei voida lakkauttaa. Myös naisiin kohdistuvaa väkivaltaa koskevissa kansainvälisissä ja eurooppalaisissa velvoitteissa edellytetään, että rikos- ja rangaistusjärjestelmän käytöstä pystytään tuottamaan tilastotietoa. Tilastotuotanto näistä kysymyksistä on siten Tilastokeskuksen lakisääteinen velvollisuus. Euroopan neuvoston yleissopimuksen naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta (ns. Istanbulin sopimuksen) mukaan Suomi on sitoutunut kokoamaan säännöllisesti eriteltyjä tilastotietoja naisiin kohdistuvan väkivallan muotojen esiintymisestä ja käsittelystä rikosprosessissa. Istanbulin sopimuksen 11 artiklan mukaan tilastotietojen on oltava yleisön saatavilla, eli niiden on oltava maksuttomia. Istanbulin sopimus on saatettu Suomessa voimaan lailla (L 375/2015).

Istanbulin sopimuksen noudattamista arvioiva asiantuntijaryhmä GREVIO on tuonut Suomea koskevissa raporteissaan vuosina 2019 ja 2024 esille tilastotietojen tärkeyden. Tilastokeskus on muun muassa kehittänyt tilaston viranomaisten tietoon tulleista perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa koskevista rikoksista, jota on julkaistu säännöllisesti. Tämän tilaston

säilyttäminen on erittäin tärkeää Istanbulin sopimuksen velvoitteiden toteuttamisen ja toimenpiteiden arvioimisen näkökulmasta.

Euroopan parlamentin ja neuvoston antamassa direktiivissä naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjumisesta (EU 2024/1385) todetaan, että jäsenvaltioilla on oltava käytössä järjestelmä naisiin kohdistuvaa väkivaltaa tai perheväkivaltaa koskevien tilastojen keräämisestä, kehittämisestä, tuottamisesta ja levittämisestä. Direktiivin mukaan tilastojen on sisällettävä vähintään sukupuolen, uhrin ja rikoksentekijän ikäryhmän mukaan jaotellut tiedot sekä tarkasteltava lisäksi tarvittaessa uhrin ja rikoksentekijän välistä suhdetta. Tilastotietoa on tuotettava viranomaisille ilmoitettujen rikosten ja niistä annettujen tuomioiden vuosittaisista määristä.

Jotta naisiin kohdistuvan väkivallan vastaisten toimien tehokkuutta pystytään arvioimaan, tarvitaan Tilastokeskuksen tuottamaa tilastotietoa rikos- ja rangaistusjärjestelmän käytöstä. Tilastojen supistamisen tai lakkauttamisen sijaan tilastointia pitäisi laajentaa naisiin kohdistuvaan väkivaltaan liittyvissä kysymyksissä. Kuten Yhdenvertaisuusvaltuutettu omassa lausunnossaan toteaa, olisi esimerkiksi syyttäjien ratkaisukäytännön tilastoiminen palautettava osaksi Tilastokeskuksen vuosittain julkaisemia oikeustilastoja. Tämän tilastoinnin avulla pystyttäisiin kokonaisvaltaisemmin arvioimaan rikos- ja rangaistusvastuun toteutumista eri rikoslajeissa (ks. Yhdenvertaisuusvaltuutetun selvitys Esitutinnan rajoittaminen ja syyttämättä jättäminen pari- ja lähisuhdeväkivallassa 2024, s. 107).

Vaalitilastojen lisäksi myös rikos- ja oikeustilastoilla on merkittävä rooli yhdenvertaisuuden toteutumisessa

Jokaista on kohdeltava lain edessä yhdenvertaisesti. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että samasta rikoksesta annetaan saman tasoinen rangaistus. Kun rikoksesta tuomitaan rangaistus, tuomioistuimen on otettava huomioon rangaistuskäytännön yhtenäisyys. Korkeimman oikeuden ennakkopäätös (KKO 2011:102) linjaa, että rangaistuksen mittaamisessa on ensisijaisesti sovellettava kyseistä rikosta koskevaa korkeimman oikeuden ennakkoratkaisua - mutta jollei sopivaa ennakkopäätöstä ole, rangaistuksen mittaamiseen on käytettävä tilastollisia selvityksiä.

On välttämätöntä, että oikeuslaitoksella on jatkossakin käytettävissään oikeudenhoidossa hyödynnettävät, ajantasaiset tilastotiedot. Tilastokeskus on tällä hetkellä ainoa toimija, jolla on tarvittava erityisasiantuntemus tehtävän hoitamiseen.

Rikosoikeudellinen järjestelmä ja erityisesti rikosvastuun toteuttaminen merkitsevät huomattavaa julkisen vallan käyttöä, jonka avoimuus on välttämätöntä oikeusvaltiossa. Eri viranomaisille, kuten Yhdenvertaisuusvaltuutetulle, nämä tilastot ovat välttämättömiä lakisääteisten tehtävien hoitamiseen. Viranomaisten lisäksi on välttämätöntä, että järjestöjen, tutkijoiden, toimittajien ja kansalaisten saatavilla on julkista, maksutonta ja luotettavaa tilastotietoa.

Oikeustilastot ovat oikeusvaltion toiminnassa olennaisia ja niiden avulla on mahdollista arvioida julkisen vallan käyttöä. Yhteiskunnallisen päätöksenteon on oltava tietopohjaista, mikä edellyttää sitä, että Tilastokeskukselle turvataan mahdollisuus jatkaa laadukkaiden ja luotettavien tilastojen tuotantoa.

Kunnioittavasti

Niina Laajapuro
Ihmisoikeustyön johtaja

Lisätietoja antavat:

Pia Puu Oksanen, sukupuoleen ja seksuaalisuuteen perustuvan syrjinnän vastaisen työn asiantuntija: pia.oksanen@amnesty.fi
Vilja Härkönen, vaikuttamistyön asiantuntija, vilja.harkonen@amnesty.fi

Viitteet

Direktiivi (EU) 2024/1385 naisiin kohdistuvan ja perheväkivallan torjumisesta. Tilastoinnista artikkelissa 44: <https://eur-lex.europa.eu/FI/legal-content/summary/preventing-and-combating-violence-against-women-and-domestic-violence-throughout-the-european-union.html>

GREVIO (Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence) 2019: Committee of the Parties' Recommendation on the implementation of the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence by Finland. Adopted 30.1.2020. Asiantuntijaryhmän suositukset perustuvat Euroopan neuvoston naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan

asiantuntijaryhmän (GREVIO) 2.9.2019 julkaisemaan raporttiin: <https://rm.coe.int/grevio-report-on-finland/168097129d>

GREVIO (Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence). 2024. Building trust by delivering support, protection and justice: First thematic evaluation report Finland. Istanbul Convention. Council of Europe. <https://rm.coe.int/first-thematic-evaluation-report-finland/1680b2ab48>

Kainulainen, Heini & Rantala, Marjo, 2024, Esitutinnan rajoittaminen ja syyttämättä jättäminen pari- ja lähisuhdeväkivallassa. Yhdenvertaisuusvaltuutettu, <https://yhdenvertaisuusvaltuutettu.fi/documents/25249352/34268331/Esitutinnan+rajoittaminen+ja+syytt%C3%A4m%C3%A4tt%C3%A4+j%C3%A4tt%C3%A4minen+pari+ja+l%C3%A4hisuhdev%C3%A4kivallassa.pdf/b2f7407c-d4d2-bfd1-0fb5-7d0a1e697e7c/Esitutinnan+rajoittaminen+ja+>

Korkeimman oikeuden ennakkopäätös KKO 2011:102. Päätöksessä oli kyse lapsen kohdistuvan seksuaaliväkivaltarikoksen rangaistuksen mittaamisesta. Kysymys myös rangaistuksen mittaamisesta ja rangaistuslajin valinnasta ehdollisen ja ehdottoman vankeuden välillä: <https://www.finlex.fi/fi/oikeuskaytanto/korkein-oikeus/ennakkopaatokset/2011/102>

Rönty, Hanna 2022, Perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arviointi lainvalmistelussa, Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita 2022:15, <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/items/00ba4f4e-be48-4e23-9e5e-f9eae6503ac1>.

Seikkula, Minna, Maury, Olivia 2022, Korjataan maahanmuuttaneiden ja monikielisten suomalaisten demokratiavaje: Työryhmän raportti ja suositukset: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164204>.